

L'Arxiu d'Etnografia de Catalunya: una mirada històrica des del present i cap al futur

L'any 1982 veia la llum el primer volum de l'Arxiu d'Etnografia de Catalunya, que començava amb aquestes frases programàtiques:

La revista, el primer número de la qual teniu a les mans, és l'òrgan d'expressió d'un grup de professionals, col·laboradors i afeccionats a l'antropologia cultural que ens agrupem entorn d'un projecte d'investigació ambiciós i molt ampli que anomenem ARXIU D'ETNOGRAFIA DE CATALUNYA. Aquest projecte, d'altra banda, és el resultat de l'esforç conjunt dels membres del Departament d'Antropologia Cultural de la Facultat de Lletres de Tarragona –que vam ser-ne els impulsors– i de l'Institut Català d'Antropologia, institut que ha fet seu el projecte, aportant la seva experiència i, sobretot, la representació de tots els antropòlegs catalans.

El consell de redacció quedava constituït pels quatre membres de plantilla que llavors integraven aquell primer nucli –Dolors Comas d'Argemir, Josep M. Comelles, Joan Prat i Joan Josep Pujadas–, i des dels inicis es presentava com una publicació conjunta del Departament i de l'Institut Tarragonès d'Antropologia (secció de l'ICA). L'objectiu fonamental consistia a canalitzar i consolidar els àmbits de treball que ja funcionaven o que estaven en vies de desenvolupament. Així, el plat fort dels dos primers volums, preparats per Joan Josep Pujadas, foren les *Guies de treball com a eines d'investigació*, dedicades a explotacions pageses familiars, masies, oficis tradicionals (aquesta centrada fonamentalment en la pesca), festes i guies de treball sobre assistència, i seguides, ja en el segon volum, per noves guies sobre rituals funeraris, l'experiència religiosa ordinària (casa, parròquia, ermita i santuari), totes pensades per orientar els assaigs que realitzaven els estudiants del Departament en els inicis de la dècada dels vuitanta a mode de pràctiques de treball de camp. Aquests dos primers volums s'acompanyen de bibliografies especialitzades sobre salut, religió i mort, i sobretot en el segon ja hi apareixen els col·laboradors més assidus d'aquell moment, com Marta Allué, Agustí Andreu, Serra París, Jordi Roca o Fausto Sánchez-Cascado.

El tercer volum –de 1984– és de transició i té un caràcter miscel·lani amb diversos articles més teòrics que dóna peu als números monogràfics inaugurats per *Trenta anys de literatura antropològica sobre Espanya* (volum 4-5, de 1986), amb una llarga presentació en català, castellà i anglès, que precedeix la bibliografia pròpiament dita i coordinat pel qui signa aquestes ratlles. El sisè número (1988) recull els articles d'un equip d'investigació conjunta francoespanyola, amb participació portuguesa i grega, impulsat per Maurice Godelier amb el títol de *La pluralitat de bases econòmiques en la reproducció social de famílies i comunitats locals*. La coordinadora de l'equip espanyol fou Dolors Comas d'Argemir, que conjuntament amb Louis Assier-Andrieu va escriure la presentació del volum, en castellà i francès, que ella mateixa va compilar. Per primer cop, l'Arxiu se subtitulava *Revista d'Antropologia Social*. El setè és un dossier d'antropologia de la salut, coordinat per Josep M. Comelles i Oriol Romaní, amb articles d'experts molt coneguts de l'antropologia de la medicina i amb un nombre molt elevat de recensions. Els volums 8 i 9, titulats *Antropologia de la religió. Ortodoxos, heretges i sectaris*, són el resultat d'una nova recerca col·lectiva coordinada per Joan Prat, amb Jaume Vallverdú com a editor dels dos números. L'assessorament i suport informàtic ja va córrer a càrrec de Pedro F. Marta, que s'havia incorporat com a becari l'any 1993 i passà a ser personal fix del Departament un any després. A l'editorial publicat en aquests dos números, el consell de redacció (del qual s'havia fet càrrec Josep M. Comelles) anunciava un desè volum que ja no va veure la llum. Sí que es va publicar, però, un text molt voluminós que apareixia l'any 1999, com una edició especial, amb el títol de *Investigadores e investigados: literatura antropológica sobre España desde 1954*, una nova recerca de tipus bibliogràfic com la ja publicada als números 4-5, de 1985-86. La FAAEE (Federació d'Associacions d'Antropologia de l'Estat Espanyol) va ajudar a finançar-ne la publicació amb la compra de volums per als seus associats.

Fins aquí la crònica objectiva. Cal afegir-hi però, immediatament, que la vida de l'Arxiu d'Etnografia de Catalunya entre 1982 i 1999 no va ser precisament plàcida i que un seguit de problemes crònics (malauradament no exclusius de la nostra revista, sinó compartits per gairebé totes les revistes especialitzades dels primers vint anys) van fer acte de presència. Alguns són ben coneguts per la seva persistència: la manca d'una font de finançament estable, el treball íntegrament voluntarista dels membres del consell de redacció i de la resta de col·

laboradors, i la impossibilitat de poder disposar d'un secretari o secretària de la revista amb sou, que organitzés les tasques de programació i edició. Aquestes i altres mancances quedaven reflectides en la falta de periodicitat dels números, els processos de "guadianització" freqüents que patíem, els canvis de format que presenten els volums i, en fi, una debilitat estructural que va caracteritzar la història de la revista i va provocar-ne la desaparició en el llindar d'entrada al nou mil·lenni.

Des de 1982 fins avui ha plogut força, i en aquests gairebé trenta anys transcorreguts s'han produït importants transformacions en els àmbits acadèmic, institucional, personal i fins i tot de l'espai ocupat. A manera de reflexions contextuals, recordem-ne algunes.

L'any 1990 es va constituir la Universitat Rovira i Virgili, que des de la seva fundació, en els inicis dels setanta, havia estat una extensió de la Universitat de Barcelona. Poc després, el 1993, inauguràvem el Departament d'Antropologia Social i Filosofia, ampliat posteriorment amb la integració del Treball Social; la llicenciatura d'Antropologia Social i Cultural va començar a rodar l'octubre d'aquest mateix any. Des de llavors, penso que no és immodest parlar de la clara consolidació del DAFITS a escala nacional, estatal i internacional. A això hi va ajudar, a més a més de la llicenciatura pròpiament dita, el Diploma de Postgrau d'Estudis Africans liderat per Lluís Mallart, els doctorats d'Antropologia Urbana i d'Antropologia de la Medicina i de la Salut i, posteriorment, els diferents postgraus i màsters amb què comptem.

Pel que fa a l'ITA, cal esmentar un divorci amistós amb l'Institut Català d'Antropologia, que ha permès reconvertir-lo en l'ITA: Associació d'Antropologia i poder-nos integrar com a membres de ple dret de la Federació d'Associacions d'Antropologia de l'Estat Espanyol.

Amb relació als membres inicials del Departament i de l'ITA, les coses també han canviat notablement. Aquell modest grup de professors no numeraris (els famosos PNN dels setanta i primers anys vuitanta) van fer les seves carreres acadèmiques i van afavorir l'emergència d'una segona generació de professionals que avui garanteix el futur institucional. No en va el director del DAFITS –Jordi Roca– i la presidenta de l'ITA: Associació d'Antropologia –Yolanda Bodoque– hi pertanyen, així com la totalitat de responsables dels diferents ensenyaments de llicenciatura i màsters: Montserrat Soronellas, Jaume Vallverdú, Mabel Gràcia i Àngel Martínez.

En fi, fa pocs anys deixàvem el venerable casalot de la plaça Imperial Tàrraco per instal·lar-nos en un espai més fred i encara no investit del tot, però molt més còmode, com és el del nou campus Catalunya. Aquí comptem amb una aula, la 505, equipada i lluminosa amb el mateix nom de la revista: Arxiu d'Etnografia de Catalunya.

Ja, per acabar, no és cap originalitat afirmar que vivim en una època convulsa: una crisi generalitzada amb retallades per tots els costats; una adaptació al pla de Bolonya que no sempre resulta fàcil i còmoda; la finalització d'un cicle de llicenciatura i del debat sobre un nou grau d'Antropologia a la URV, i, per si no n'hi hagués prou, una burocratització *ad nauseam* de la maquinària universitària que dificulta dedicar el temps que caldria a la docència i la recerca.

Però, malgrat aquests avatars adversos, sembla que la il·lusió inicial no s'ha perdut: així, després d'anys i panys de parlar-ne, s'ha organitzat un Seminari Departamental de Recerca, que tutela Susan DiGiacomo; el nucli de llicenciats i doctorands vinculats al Departament i a l'ITA es reuneixen periòdicament per debatre els seus projectes de recerca agrupats sota les sigles de GRITA; els cartells anunciant noves lectures de tesi són continus, i en el darrer congrés estatal a Lleó (setembre de 2011), l'ITA es va postular per organitzar el 13è Congrés de la FAAEE a Tarragona i així es va acordar. Pensem, finalment, que l'Arxiu d'Etnografia de Catalunya, ara en format electrònic i aconseguit gràcies als esforços de Yolanda Bodoque, que ha comptat amb l'ajut inestimable de Natàlia Alonso i Jaume Llambrich, del Departament de Publicacions de la URV, pot resultar una eina de primer ordre en la canalització d'aquest magma de desigs, il·lusions, plans i projectes de futur que sempre han caracteritzat l'antropologia de la URV.

Joan PRAT CARÒS

Tarragona, novembre de 2011